۱۸. ذکر فی مستدرک الوسائل عن الکازرونی فی منتقاه فی حوادث السنة السادسة من الهجرة- بعد أن ذکر مکاتبة النبیّ صلّی اللّه علیه و آله مع کسری-:

و بعث کسری عامله بالیمن و رجلا آخر، و کانا إذا دخلا علی رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله قد حلقا لحاهما، و أعفیا شواربهما، فقال صلّی اللّه علیه و آله: «ویلکما من أمرکما بهذا؟» قالا: أمرنا ربّنا- یعنیان کسری- فقال صلّی اللّه علیه و آله: «لکن ربّی أمرنی بإعفاء لحیتی و قصّ شاربی»[۱].

۱۹. فی جامع السیوطی عن ابن عساکر مرسلا، عن الحسن المجتبی علیه السّلام، عنه صلّی اللّه علیه و آله:

«عشر خصال عمل بها قوم لوط فأهلکوا» عدّ منها قصّ اللحیة، و طول الشارب[۲].

و من المعلوم من سوق الکلام أنّ کلّ واحد من المذکورات منکر محرّم، له أثر فی استحقاق الإهلاک.

۲۰. «من مثّل بالشعر [موی را مثله کردن] فلیس له عند اللّه تعالی خلاق [نصیب از خیر]». [مَثَل به معنای مثله کردن است]

أسنده الطبرانی فی الکبیر عن ابن عبّاس[۳].

و ذکر المناوی إسناده إلی أبی داود[۴].

و الظاهر أنّ المراد هنا من الشعر هو شعر اللحیة؛ فإنّ حلق شعر الرأس جائز فی الإسلام بالضرورة.

۲۱. أسند محمّد بن محمّد بن الأشعث فی کتاب الأشعثیّات عن جعفر بن محمّد، عن أبیه، عن جدّه علیّ بن الحسین، عن أبیه، عن علیّ بن أبی طالب علیهم السّلام قال: «قال رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله: حلق اللحیة من المثلة، و من مثّل فعلیه لعنة اللّه»[۵]. انتهی.

و هل یرید حالق لحیته أوضح من هذه الدلالة علی الحرمة؟

۲۲. «لیس منّا من سلق [صیحه کشیدن]، و من حلق، و من خرق [پاره کردن لباس]».

نسب السیوطی فی الجامع الصغیر روایته إلی أبی داود، و النسائی عن ابن موسی، عنه صلّی اللّه علیه و آله[۶].

---

۱. مستدرک الوسائل ۱: ۴۰۶، الباب ۴ من أبواب آداب الحمّام، ح ۲.

۲. جامع الأحادیث ۶: ۱۷۴، ح ۱۴۱۳۸.

۳. المعجم الکبیر ۱۱: ۳۴، ح ۱۰۹۷۷.

۴. فیض القدیر ۶: ۲۲۷، ح ۹۰۴۲.

۵. الأشعثیّات المطبوع ضمن قرب الإسناد: ۱۷۵.

۶. الجامع الصغیر ۲: ۴۷۰، ح ۷۶۸۵.

و أسند صاحب عوالی اللآلئ عن جابر، عنه صلّی اللّه علیه و آله[1] .و ممّا ذکرنا فی الحدیث العشرین یعرف أنّ المراد هنا حلق اللّحیة.

و لا یخفی دلالة الحدیث علی الحرمة المغلّظة، حیث ذکر أنّ الحالق لیس من أهل الدین و الإسلام.

ما می‌گوئیم:

این روایت به معنای «داد و فریاد کردن و موی کندن و لباس پاره کردن» در مصیبت است و این مضمون در روایت دیگر هم است. مرحوم علامه مجلسی در بحار الانوار به نقل از نهایه ابن اثیر می‌نویسد:

«بیان: قال فی النهایة فی باب السین فیه «لیس منا من سلق أو حلق» سلق أی رفع صوته عند المصیبة و قیل هو أن تصک [سخت کوبیدن] المرأة وجهها و تمرشه [خراشیدن/ آزار رساندن به دیگران با زبان] و الأول أصح و منه الحدیث «لعن الله السالقة و الحالقة» و یقال بالصاد ثم قال فی باب الصاد، فیه «لیس منا من صلق أو حلق» الصلق الصوت الشدید یرید رفعه عند المصائب و عند الفجیعة بالموت و یدخل فیه النوح و یقال بالسین.

– و منه الحدیث أنا بریء من السالقة و الحالقة.»[2]

پس با توجه به این که روایت ظاهرا مربوط به زن‌ها می‌باشد و حکم زنها را در مصیبت معلوم می‌کند، می‌توان روایت را اجنبی از ما نحن فیه دانست.

همچنین حمیری در شمس العلوم به صراحت موضوع را مربوط به زن‌ها بر می‌شمارد.

«فی حدیث النبی علیه السلام: «لعن اللّه السالقة و الحالقة و الخارقة»

یعنی التی تصرخ عند المصیبة، و الحالقة التی تحلِق شعرها، و الخارقة التی تخرِّق ثیابها.» [3]

مرحوم بلاغی ادامه می‌دهد:

۲۳. ذکر فی کنز العمّال:

أنّ ابن عساکر، و عبد الجبّار بن عبد اللّه الخولانی فی تأریخ داریا أسندا عن عمر بن عبد العزیز، أنّه کتب إلی عبیدة بن عبد الرحمن السلمی: بلغنی أنّک تحلق الرأس و اللحیة، و أنّه بلغنی أنّ رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله قال: «إنّ اللّه تعالی جعل هذا الشعر نسکا [عبادت، حق خدا] و سیجعله الظالمون نکالا [عقوبت]»[1]. انتهی.

---

۱. عوالی اللآلئ ۱: ۱۱۱، ح ۱۹.

۲. بحار الأنوار، ج۷۹، ص: ۹۳

۳. حمیری، نشوان بن سعید، شمس العلوم و دواء کلام العرب من الکلوم، ج–۵، ص: ۳۱۷۸

و الظاهر أنّ المراد بالشعر شعر اللحية؛ لما ذكرنا فی الحديث العشرين[2]، كما أنّ الظاهر من قوله صلّى اللّه عليه و آله: «جعله اللّه تعالى نسكا» أنّه جعل شعار الانقياد إلى اللّه تعالى فی مخالفة الهوى، و النفس الأمّارة، و من يحلقه، و التجنّب عن التشبّه بهم فی أهوائهم، و لكن الظالمون سينكلون به فی حلقه.

۲۴. «الشيب نور، من خلع الشيب فقد خلع نور الإسلام».[كندن موى سفيد]

أسنده ابن عساكر عن أنس، عنه صلّى اللّه عليه و آله[3].

و لا يخفى ما فی بيان تحريمه من التغليظ.

۲۵. فی دعائم الإسلام، عن رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله: «من عرف فضل شيبه فوقّره، آمنه اللّه تعالى من فزع يوم القيامة»[4].

۲۶. ذكر المناوى ممّا أخرجه ابن [بنت] منيع عنه صلّى اللّه عليه و آله: «الشيب نور المؤمن من أراد أن يطفئه فليطفئه»[5]. انتهى.

و لا يخفى أنّ قوله صلّى اللّه عليه و آله «فليطفئه» للتهديد و التوبيخ، و بيان شدّة التحريم فی حلقه.

و الظاهر تحقّق الإجماع على عدم الفرق بين حلق الشيب و حلق اللحية التی لم تشب، و يكفی فی الدلالة على الحرمة ظهور لفظ الأمر فی وجوب إعفاء اللحية، و هو عبارة عن حرمة حلقها و ما يشبهه، كما فی السادس عشر[6]، و السابع عشر[7]

و الثامن عشر[8]، و كذا ظهور التحريم فی الثالث عشر[9].

---

۱. كنز العمّال ۵: ۲۶، ح ۱۱۸۹۸.

۲. تقدّم فی ص:۹

۳. حكاه عنه السيوطی فی الجامع الصغير ۲: ۳۰۵، ح ۴۹۶۸.

۴. دعائم الإسلام ۱: ۱۲۵. فيه: «فوقّره».

۵. فيض القدير شرح الجامع الصغير ۴: ۱۸۴، ح ۴۹۶۷. فيه فقط: «الشيب نور المؤمن» و أورده المرتضى فی شرح الأذهان ۴: ۱۱۲.

۶. تقدّم فی ص ۹.

۷. تقدّم فی ص ۹.

۸. تقدّم فی ص ۹.

۹. تقدّم فی ص ۸.

و کذا ظهور الأمر بالإعفاء، و الإرخاء و الإیفاء، و التوفیر، کما مرّ فی الأحادیث المتقدّمة.[ما می‌گوئیم: شیب به معنای موی سفید است و نه موی سفید صورت و روشن است که تراشیدن موی سر حرام نیست.]

ما می‌گوئیم:

مرحوم بلاغی سپس این ۲۶ روایت را چنین جمع بندی می‌کند:

فهذه ستّة و عشرون حدیثا، أکثرها موصوف بالصحّة، مخرّج فی الجوامع و کتب الاستدلال فی الفقه، و منها التی إذا أرسلت الحدیث لم ترسله إلّا علی ثقة من أمره، ثقة یفوق بها المسانید.

و هذه الأحادیث قد اتّفقت علی مضمون رواه اثنا عشر من الصحابة و فیهم أمیر المؤمنین و ابنه الحسن علیهما السّلام و بذلک یفوق حدّ الاستفاضة، و یقارب مقام التواتر.

توضیح:

۱. اکثر این ۲۶ حدیث از صحاح هستند و در کتاب‌های استدلالی آمده‌اند.

۲. برخی از آنها در کتاب‌هایی هستند که اگر مرسله نقل کنند، آن را از ثقه نقل می‌کنند، و چنان وثاقتی دارد که از مسند بالاتر است.

۳. مضمون این احادیث را ۱۲ تن از صحابه و امیرالمومنین و امام حسن پذیرفته‌اند و لذا بالاتر از استفاضه است و همانند تواتر است.

ما می‌گوئیم:

مرحوم بلاغی سپس دسته‌ای دیگر از روایات را نقل می‌کند که اشاره به «**کندن موی سفید دارد**» و می‌نویسد:

و من الأحادیث التی لها دلالة علی التحریم المذکور ما ورد فی نتف [کندن] الشیب، و من المعلوم من سوق الأحادیث و غیره أنّ حرمة نتف الشیب لیس لکونه نتفا و لأجل خصوصیّة فی النتف، بل لأجل کونه إزالة للشیب، فتجری الحرمة فی حلقه و نحوه، و یزید علی النتف بالأولویّة القطعیّة التی لا ینبغی المراء [جدل] فیها؛ فمن ذلک:

۲۷. إنّ النبیّ صلّی اللّه علیه و آله نهی عن نتف الشیب.

أسنده الترمذی، و ابن ماجة، و النسائی عن ابن عمر، عنه صلّی اللّه علیه و آله، و ظاهر لفظ النهی التحریم[۱].

۲۸. و فی کتاب من لا یحضره الفقیه لشیخنا الصدوق، قال رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله: «الشیب نور فلا تنتفوه»[۲].

---

۱. الجامع الصحیح ۵: ۱۲۵، ح ۲۸۲۱؛ سنن ابن ماجة ۲: ۱۲۲۶، ح ۳۷۲۱؛ سنن النسائی ۸: ۱۴۲، ح ۵۰۷۸.

۲. الفقیه ۱: ۱۳۰، ح ۳۳۸.

و نحوه فی تذکرة العلّامة[1].

۲۹. «لا تنتفوا الشیب، ما من مسلم یشیب شیبة فی الإسلام إلّا کانت له نورا یوم القیامة».

أسنده أبو[2] داود عن ابن عمر، عنه صلّی اللّه علیه و آله[3].

۳۰. و فی حدیث آخر بزیادة قوله صلّی اللّه علیه و آله: «فإنّه نور فی الإسلام».

أسنده أبو داود، و الشیرازی فی الألقاب، و الخطیب عن عمرو بن شعیب، عن أبیه، عن جدّه عن ابن عمر، عنه صلّی اللّه علیه و آله[4].

۳۱. «و لا تنتفوا الشیب؛ فإنّه نور المسلم، ما من مسلم یشیب شیبة فی الإسلام إلّا کتب اللّه تعالی له بها حسنة، و رفعه بها درجة و حطّ [کم کردن] عنه بها خطیئة».

أسنده أحمد[5]، و البخاری، و مسلم عن ابن عمر، عنه صلّی اللّه علیه و آله[6].

و أسنده ابن حبّان فی صحیحه عن أبی هریرة، عنه صلّی اللّه علیه و آله[7].

۳۲. «أیّما رجل نتف شعرة بیضاء متعمّدا، صارت رمحا [نیزه] یوم القیامة یطعن به».

أسنده الدیلمی عن أنس، عنه صلّی اللّه علیه و آله[8].

۳۳. «و من نتف شیبة قمعه [خوار کردن] اللّه تعالی بمقامع [نیزه، گرز] من نار یوم القیامة».

أسنده الحاکم عن ابن عمر، عنه صلّی اللّه علیه و آله[9].

فهذه ثلاثة و ثلاثون حدیثا، متعاضدة علی إثبات الحرمة لحلق اللحیة، و ما هو مثل الحلق.

---

۱. تذکرة الفقهاء ۲: ۲۵۴.

۲. فی النسخة المعتمدة: «ابن» و الصحیح ما أثبتناه.

۳. سنن أبی داود ۴: ۸۵، ح ۴۲۰۲. فیه: «عمرو بن شعیب» و حکاه عنه الهندی فی کنز العمّال ۶: ۶۶۱، ح ۱۷۲۷۴. و قال فی هامشه: أخرجه أبو داود فی کتاب الترجّل باب نتف الشیب.

۴. حکاه الهندی عن أبی داود و الشیرازی فی کنز العمّال ۶: ۶۶۲، ح ۱۷۲۷۷؛ تاریخ بغداد ۴: ۵۷.

۵. مسند أحمد ۲: ۳۷۳، ح ۶۶۳۴، و ۶۶۳۷، فیه: «کتب له بها حسنة و حطّ ... خطیئة».

۶. لم نعثر علی إسناد البخاری و مسلم هذا الحدیث عن ابن عمر، نعم أسنده عنه أبو داود و الترمذی. انظر مشکاة المصابیح ۲: ۴۹۲، ح ۴۴۵۸؛ کنز العمّال ۶: ۶۶۲، ح ۱۷۲۷۸.

۷. صحیح ابن حبّان ۷: ۴۰۷، ح ۵۴۴۹ باختلاف بسیط.

۸. حکاه عنه الهندی فی کنز العمّال ۶: ۶۶۳، ح ۱۷۲۸۰.

۹. المصدر: ۶۷۲، ح ۱۷۳۳۶.

مرحوم بلاغی سپس به روایاتی که از ائمه وارد شده است اشاره می‌کند:

الفصل الثانی فیما ورد عن أئمّة أهل البیت علیهم السّلام

۳۴. أسند الشیخ الصدوق قدّس سرّه فی الخصال عن أبی بصیر، قال: سمعت أبا عبد اللّه یعنی الصادق علیه السّلام- [یقول]: «ثلاثة لا یکلّمهم اللّه یوم القیامة، و لا ینظر إلیهم، و لا یزکّیهم، و لهم عذاب ألیم: الناتف شیبه، و الناکح نفسه [استمناء]، و المنکوح فی دبره»[1].

۳۵. و روی مسندا عن علیّ أمیر المؤمنین علیه السّلام قال: «لا تنتف الشیب، فإنّه نور للمسلم، و من شاب شیبة [سفید کند موی خود را] فی الإسلام کانت له نورا یوم القیامة»[2].

۱. الخصال ۱: ۱۰۶، باب الثلاثة، ح ۶۸.

۲. المصدر ۲: ۶۱۲، أبواب المائة فما فوقه، ح ۱۰.